

Faktablad för att bedöma indikator till miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen

E.5.1 Mängd skräp på stränder i Västerhavet

Havsmiljödirektivet syftar till nå god miljöstatus i EU:s havsområden, det vill säga att biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar, samtidigt som ett hållbart nyttjande möjliggörs genom att en ekosystembaserad metod för förvaltning av mänskliga aktiviteter tillämpas.

En del av den nationella förvaltningen består av att enligt 19 § havsmiljöförordningen fastställa miljökvalitetsnormer med indikatorer som ska innebära att god miljöstatus kan nås. Indikatorerna, med sina målvärden, används för att bedöma om miljökvalitetsnormerna följs. Denna bedömning är i sin tur ett underlag i framtagandet av åtgärdsprogram, men är även ett verktyg för att avgöra om tillståndet i miljön närmar sig god miljöstatus.

Som underlag för bedömningen, och som ett komplement till beskrivningen av indikatorerna i föreskrifterna, publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad som mera i detalj beskriver indikatorn vad gäller metoder och bedömning. Det kan finnas mer än en indikator till varje miljökvalitetsnorm. Miljökvalitetsnormerna och indikatorerna ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, vilka uppdateras minst vart sjätte år.

Version: Samrådsversion

Publiceringsdatum: 2024-10-16

Havs och Vatten myndigheten

Inledning

Med begreppet marint skräp avses fasta föremål och material som tillverkats av människor och som har kastats eller oavsiktligt förlorats i den marina eller kustnära miljön. Skräpet orsakar stor ekologisk skada eftersom marina djur riskerar att dö eller skadas om de trasslar in sig eller äter av skräpet. Förlorade fiskeredskap och andra fiskerelaterade föremål kan fortsätta att fånga fisk och skaldjur under lång tid utan att någon tar hand om fångsten (så kallat spökfiske). Den vanligast förekommande typen av skräp är plast, som i havet bryts ned till mikroplaster. Det finns stora kunskapsluckor om hur människor och miljön påverkas av mikroplaster.

Det marina skräpet leder också till samhällsekonomiska konsekvenser i form av till exempel minskade rekreativvärden, problem för fiske- och sjöfartsverksamheter samt kostnader för städinsatser.

Övervakning av det synliga skräpet (makroskräp) på stränder är ett sätt att bedöma nedskräpningen av haven. Stranden, som är gränsen mellan land och hav, förväntas spegla både det skräp som havet för upp på stranden och själva nedskräpningen av besökare på stranden.

Genom att mäta skräp på stränder går det att få en uppfattning om mängden skräp, om förändringar över tid, vilken typ av skräp som förekommer, vilket material det består av samt vart skräpet kommer ifrån. Kunskapen bidrar till att mäta effekter av mänsklig påverkan och bedöma lämpliga åtgärder.

Miljökvalitetsnorm

Indikatorn E.5.1 *Mängd skräp på stränder i Västerhavet* ligger, tillsammans med indikator E.5.2 *Mängd skräp på havsbotten i Västerhavet*, till grund för bedömning av miljökvalitetsnorm E.5¹ enligt HVMFS 2012:18.

Metod

Övervakning ska ske enligt metodbeskrivningen i övervakningsprogrammet [Skräp på stränder](#). För att bedöma om målvärdet klaras ska data från övervakningsprogrammet ovan användas. Data ska sammanställas som medianvärdet för det totala antalet skräp per 100 meter strand för all data inom bedömningsområdet. Trender för bedömningsperioden ska beräknas för den totala mängden skräp samt separat för konstgjorda polymaterial (plast), engångsplaster och fiskerelaterad plast. För att bedöma trenden ska stegtrendsanalysen i enlighet med den EU-gemensamma metoden för att beräkna trender för strandskräp, där de två sista åren i bedömningsperioden jämförs med de två första, användas.

Detaljerad beskrivning

I övervakningen för Västerhavet ingår åtta stränder längs med Skagerrak, Kattegatt och Öresund. Övervakningen sker enligt EU:s vägledning för övervakning av marint skräp. (Galgani et al 2023) Mätningar görs genom att alla föremål längs en 100 meter lång strandsträcka på ett antal referensstränder samlas in, räknas och kategoriseras. Insamlingarna sker tre gånger per år (vår, sommar och höst). Strandmätningarna utförs på samma strandsträckor varje gång.

De sex stränderna längs Bohuskusten är utpekade referensstränder inom Oskar, och är utvalda för att spegla hur mycket skräp som spolas upp från havet och ska inte påverkas av strandbesökare i någon högre grad. Övriga stränder i Kattegatt och i Öresund är utvalda för att

¹ Miljökvalitetsnorm E.5: Mängden marint skräp i Västerhavet ska vara på en nivå som inte hindrar att god miljöstatus upprätthålls eller nås.

Havs och Vatten myndigheten

visa såväl stadsnära stränder med besökare (så kallade peri-urbana) såväl som oexploaterade stränder (rurala) med huvudsaklig tillförsel av skräp från havet. Det finns en relativt god täckning av kusten och en geografisk spridning på stränder där mätningar utförs. Anledningen till att typen av stränder är olika i de olika områdena är för att kraven i de olika metoderna skiljer sig åt i de regionala havskonventionerna Oskar och Helcom.

Data sammanställs som medianvärdet för det totala antalet skräp per 100 meter strand för all data inom bedömningsområdet under bedömningsperioden (Van Loon m.fl., 2020; Hanke m.fl., 2019; European Commission, 2022).

För att bedöma trenden används stegtrendsanalysen i enlighet med EU:s metod för att beräkna trender för strandskräp (JRC 2024). Det innebär att mätningar för två år i början av sexårsperioden jämförs med två år i slutet av bedömningsperioden. På så sätt fångas utvecklingen under den sexåriga bedömningsperioden. Anledningen till att det används en tvåårig referensperiod är för att öka tillförlitligheten i resultaten, då skräpmängderna kan variera kraftigt mellan åren.

Målvärde

Den totala mängden skräp på stränder ska vara under 191 skräpföremål per 100 meter strand senast 2030.

Bakgrund och princip för målvärdet

Under Ospars kommissionsmöte 2024 beslutades att den totala mängden strandskräp inom hela Nordsjön som havsregion ska minska med 70 procent till 2030, jämfört med referensperioden 2015–2016. Dessa två år är även den gängse referensperioden för bedömningar inom såväl EU som inom de havsregionala konventionerna Helcom och Oskar. Det svenska målvärdet för Västerhavet kopplar an till detta mål, men tar höjd för att Bohuskusten har haft ökande mängder under de senaste åren och är särskilt hårt drabbat av skräp som kommer från andra länder. Ungefär 80 procent av skräpet bedöms ha annat ursprung än Sverige. Med kraft av Ospars regionala mål som, för att uppnås, kräver en full implementering av den regionala åtgärdsplanen, bedömer Havs- och vattenmyndigheten dock att mängderna skräp som flyter i land i Sverige bör minska fram till 2030.

Under perioden 2016–2021 var medianvärdet för Västerhavet 365 skräpföremål per 100 meter strand. Det är en väsentlig ökning jämfört med referensperioden 2015–2016 där medianvärdet för Västerhavet var 191 skräpföremål. Mot den bakgrunden bedömer Havs- och vattenmyndigheten att ett rimligt mål till 2030 är att minska skräpmängderna till nivåer motsvarande referensperioden 2015–2016 och att alltså komma ned till nivåer under 191 skräpföremål per 100 meter strand. Det innebär att skräpmängderna behöver minska med 48 procent från perioden 2016–2021.

Bedömningsområde

Västerhavet enligt *bilaga 1* karta 1 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter [HVMFS 2012:18](#).

Referenser

[Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter \(HVMFS 2012:18\) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljö kvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.](#)

Galgani, F., Ruiz Orejon Sanchez Pastor, L., Ronchi, F., Tallec, K., Fischer, E., Matiddi, M., Anastasopoulou, A., Andresmaa, E., Angiolillo, M., Bakker Paiva, M., Booth, A.M., Buhhalko, N., Cadiou, B., Claro, F., Consoli, P., Darmon, G., Deudero, S., Fleet, D., Fortibuoni, T., Fossi, M.C., Gago, J., Gerigny, O., Giorgetti, A., Gonzalez Fernandez, D., Guse, N., Haseler, M., Ioakeimidis, C., Kammann, U., Kühn, S., Lacroix, C., Lips, I., Loza, A.L., Molina Jack, M.E., Noren, K., Papadoyannakis, M., Pragnell-Raasch, H., Rindorf, A., Ruiz, M., Setälä, O., Schulz, M., Schultze, M., Silvestri, C., Soederberg, L., Stoica, E., Storr-Paulsen, M., Strand, J., Valente, T., Van Franeker, J.A., Van Loon, W., Vighi, M., Vinci, M., Vlachogianni, T., Volckaert, A., Weiel, S., Wenneker, B., Werner, S., Zeri, C., Zorzo, P. and Hanke, G., Guidance on the monitoring of marine litter in European seas, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2023, doi:10.2760/59137, JRC133594. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/43d9f818-9a30-11ee-b164-01aa75ed71a1/language-en>

Van Loon, W., Hanke, G., Fleet, D., Werner, S., Barry, J., Strand, J., Eriksson, J., Galgani, F., Gräwe, D., Schulz, M., Vlachogianni, T., Press, M., Blidberg, E. och Walvoort, D. (2020). [A European Threshold Value and Assessment Method for Macro Litter on Coastlines](#). EUR 30347 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-21444-1. <http://dx.doi.org/10.2760/54369>

JRC 2024 (publiceras hösten 2024)